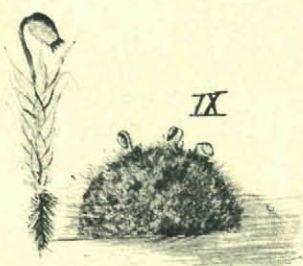

Mossen met rechte stammetjes en omgeknikte sporendosjes heeten *Mnium* of *Bryum*. De soorten van 't laatste geslacht hebben een hals, d.w.z. het sporendosje gaat geleidelijk in den steel over.

Onder de vele mossen met vertakte stengels en zijdelings geplaatste sporendosjes heerschen groote verschillen. Het zijn de fraaiste onder onze mossen maar moeilijk te onderscheiden. Vroeger heetten ze bijna allemaal *dekmos*, *Hypnum*. Dit is nu wel een veel te algemeenen naam, maar we kunnen het er voor behulp wel mee doen. Alleen dan, wanneer de planten volkomen dof en zonder glans zijn, heeft men meestal te doen met soorten van *Thuidium*, Thuja-mos.

Laat ik, als slot voor dit opstel, iets over de levenswijze der mossen vertellen. 't Zijn in vele

IX. Een kussentje van *Grimmia pulvinata*, en een enkel stammetje. Ongeveer nat. gr.

opzichten zonderlinge planten! Op plaatsen, waar geen bloemplant leven kan, spinnen zij hunne groene protonemadraden en ontwikkelen zich dikwijls fraai en krachtig. Maar vaak ook beminnen zij het gezelschap van hun hooger georganiseerde zusters uit 't plantenrijk. In 't bosch waar 't licht getemperd is, ook op de weinige verborgen plekjes waar nog slechts een geheimzinnig schemerdonker heerscht, bedekken ze den bodem in dikke, mollige lagen, zachter dan het kostbaarste Oostersche tapijt. En met hun teere stengeltjes en blaadjes zuigen ze den dauw en de regendroppels op, en beletten ook te sterke verdamping uit den bodem. Zoo maken ze 't leven van de boomen mogelijk, zelf heel weinig

voedsel noodig hebbende en steeds bezig te zorgen dat de andere planten geen gebrek lijden.

De mossen sterven niet spoedig. Voortdurend ontwikkelen zich aan een plant nieuwe knoppen, die nieuwe stengels en bladeren doen ontkiemen wanneer het oudste gedeelte bruin wordt en langzaam verteert. Is de zomerhitte zeer groot, dan drogen ze geheel uit. Hun leven staat dan tijdelijk stil, om weer opnieuw te beginnen als ze door dauw of regen verkwikt zijn.

Mossen leven bijna altijd gezellig. In groote zoden treffen we ze meestal aan. 't Schijnt, alsof ze elkaar in den grooten strijd om 't bestaan helpen. En iedere plant zorgt er dan ook zooveel mogelijk voor, om talrijke soortgenooten in de buurt te hebben. Uit bijna ieder deel, uit stengel en bladeren, kunnen zich door knopvorming jonge planten ontwikkelen. Dikwijls worden er nog bijzondere knoppen gevormd, die los kunnen laten en zich kunnen verspreiden. Dergelijke *broedknoppen* treffen we vaak in de bladoksels aan bijv. bij de kurkvruchten *Bryum* en *Mnium*, of ook, ze staan in hoopjes aan den top van een steel, bijv. bij *Aulacomnium*.

Komt het er op aan, zich over grotere afstanden te verspreiden, dan heeft een mosplant nog andere hulpmiddelen. Er worden n.l. sporen gevormd, op een uiterst merkwaardige manier. 't Zou te lang worden, dit hier nog te vertellen, liever bewaar ik dat voor een volgend opstel. Die fijne, gemakkelijk door den wind te verspreiden sporen worden gevormd in dosjes, die in sierlijkheid van bouw voor slechts weinige andere plantendeelen onderdoen.

't Jaargetijde der mossen is er nu weer. Misschien zal iemand onder de lezers zich tot deze fraaie planten voelen aangetrokken. Mocht zij of hij dan den naam willen weten van de gevonden soorten, en die zelf niet gemakkelijk kunnen vinden, dan stel ik me gaarne voor inlichtingen beschikbaar. Van ieder mij toegezonden plantje, liefst met opgave van vindplaats, de- ik dan per briefkaart naam en toenaam mee.

(Wordt vervolgd).

GARJEANNE.

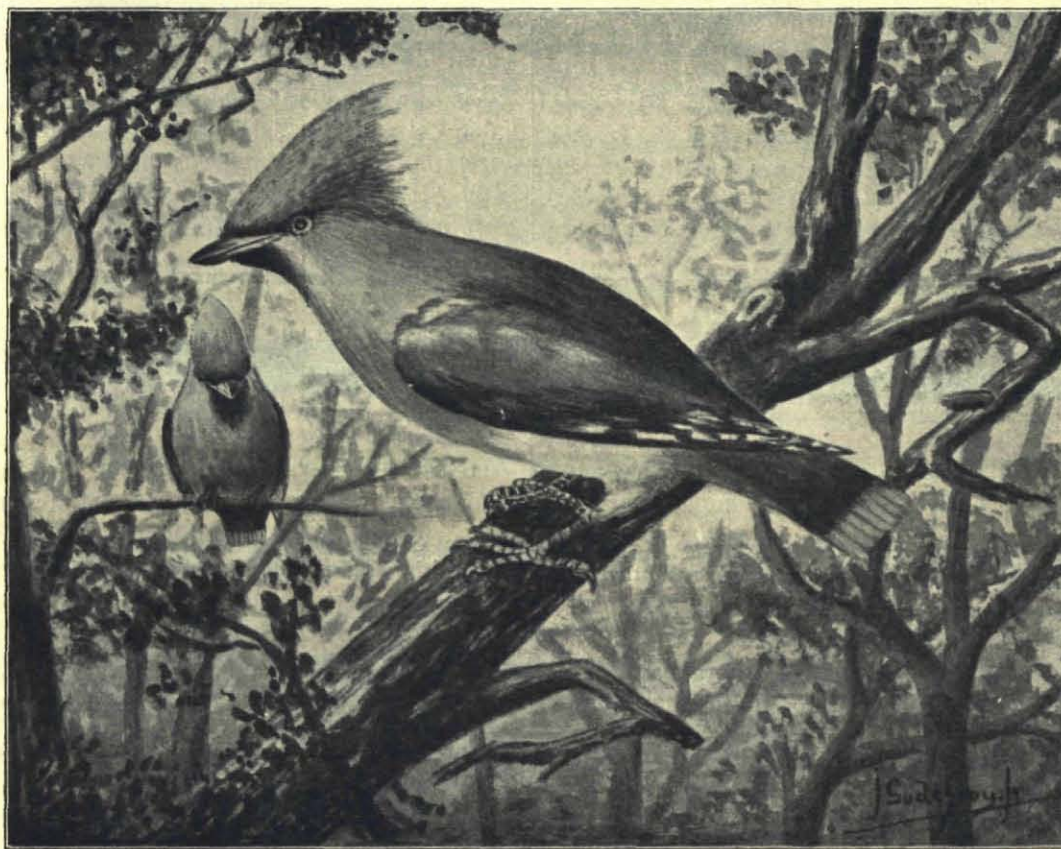
DE PESTVOGEL. (*Bombycilla garrula*.)

Het vermoeden van den heer Thijssen, dat de notenkraker zou gevolgd worden door een nog fraaier Oosterling (zie jaaargang 5, afl. 9) is waarheid geworden, ook de Pestvogel heeft dit jaar (1900) ons land bezocht. Verscheidene zijn er dezen winter in de Oostelijke provinciën geschoten of gevangen.

De Pestvogel is inderdaad een fraaie vogel. Het effen bruingrijs, donkerder op den rug, lichter aan de buikzijde, wordt hier en daar afgebroken door bruin, zwart, geel, wit en rood. Zwart zijn de veeren boven den snavel, boven het oog en onder de keel. Het lichtgrijs van den buik gaat aan de stuit over in roodbruin, mooi zacht bruin; dezelfde

kleur heeft het voorhoofd en een vlek onder de oogen. De kuif, die de vogel meestal rechtovereind draagt, is bruingrijs. Over 't geheel doet de Pestvogel, vluchtig gezien tusschen hakhout, wel iets denken aan den „houtekster“. (*Garrula glandarius*, waaraan hij trouwens ook verwant is: beiden worden vaak tot de *grootsnaveligen* gebracht. „Mareklauwer“ noemt men de Vlaamsche gaai in onze streken, (dat misschien „marktlooper“ beteekent). Het mooie blauw van de Vlaamsche gaai ontbreekt echter bij den pestvogel; daarentegen heeft de pestvogel weer andere mooie kleuren, die het hem in schoonheid van onzen houtekster wel doen winnen.

Noord-Amerika, Azië en Noord-Europa zijn het vaderland van den pestvogel, waar hij de uitgestrekte denne-, sparre- en berkenbosschen bewoont, en leeft van besvruchten en insecten. Indien er nu tegen den winter daar in 't Noorden veel sneeuw valt, krijgt onze pestvogel gebrek aan voedsel. Dan vereenigt hij zich in troepen en trekt naar het Westen; naarmate er nu meer of minder sneeuw gevallen is, komt de pestvogel meer of minder ver naar het Westen, zoodat hij in Rusland en Polen vast elken winter wordt waargenomen, in Duitschland minder vaak en zelden in ons land. Natuurlijk is 't een fabel, dat de pestvogel na elke 7 jaren zou ver-

De Pestvogel. (*Bombycilla garrula*.)

De staart wordt b. v. naar het einde donkerder. blauwgrijs, en eindigt in een rand van wasgeel, welke kleur ook voorkomt op de vleugels. De vleugels zijn veel donkerder dan de rug, ongeveer van de kleur van den staart, en hierop komen de witte en gele vlekjes mooi uit. Zeer aardig staan de lakroede uiteinden aan de binnenste pennen der vleugels.

Het wijfje is meer effen gekleurd dan het mannetje, en ook het roodbruin treedt niet zoo op den voorgrond. Mannetje en wijfje zijn ongeveer even groot: de lengte van den snavel tot den staart is pl.m. 2 d.M.

schijnen. Bij alle buitengewone zaken bracht het volk graag het getal 7 te pas.

Evenals kometen, zoo zelden verschijnende, vroeger bij het volk een ongeluk voorspelden, bracht men ook het zelden verschijnen van den pestvogel in verband met een zwaren ramp. De naam van het vogeltje zegt ons reeds, welke. De pest kwam uit Azië, de fraaie vogel ook; misschien toevallig tegelijkertijd. Wat was natuurlijker dan dat men den vogel beschouwde als de voorbode van de pest? Onderzoeken deed men niet, en zoo noemde het domme bijgeloovige volk den vogel „pestvogel.“ Zooals de heer Thijsse zegt, een ongelukkige naam

voor den fraaien Oosterling. Onze naburen, de Duitschers vinden dit ook, en geven hem een anderen naam, dien we veel liever moesten gebruiken: *zijdestaart* (Seidenschwanz). Als de Zijdestaart hier verschijnt, komt hij ongeveer in 't begin van December; in Duitschland natuurlijk reeds vroeger, in de laatste helft van November; en in Engeland, waar hij nog maar enkele keeren is waargenomen, later dan bij ons. Hij vertrekt bij ons ook vroeger dan in Duitschland, n.l. in 't laatst van Februari, en in Duitschland in 't begin van Maart. Aankomst en vertrek hangen ook al weer af van de weersgesteldheid. De Zijdestaart komt hier, gedwongen door zijn behoefte aan voedsel. Hij voedt zich hier met bessen, en, kan hij ze vinden, dan versmaadt hij ook insecten niet. Lijsterbessen lust hij ook, zoodat men hem vaak kan vangen in lijsterstrikken.

In den beginne is de vogel weinig schuw, en wegens zijn voortdurenden honger en wegens zijn luie aard. Maar daar hij veel vervolgd wordt, vaak ook door onverstandige would-be ornithologen, legt hij al spoedig meer vrees voor den mensch aan den dag.

Gewoonlijk verkeerden ze in kleine troepjes, en houden ze zich lang in bepaalde streken op, zoolang als ze er voedsel vinden. De Zijdestaart is dus, hoewel hij zich over groote afstanden beweegt, eigenlijk geen trekvogel, en verdient veel eer den naam van zwervvogel. Ook volgt de Zijdestaart geen bepaalde wegen, zooals de eigenlijke trekvogels.

De vlucht van den Zijdestaart is luchtig en flink; hij vliegt in groote bogen en laat zich, evenals dit de spreeuwen vaak doen, na een eindje gevlogen te hebben, op de vleugels drijven. Op den grond komt hij alleen om te drinken; leuk is 't, dan te zien, hoe onbeholpen hij daar is; zoo spoedig mogelijk zoekt hij dan ook zijn heil weer hooger op in de boomen.

Het gezang van den Zijdestaart is onbeduidend, en als de zon niet lekker schijnt, hoort men noch 't mannetje, noch 't wijfje, die beiden even slecht zingen. Af en toe hoort men een trillenden, of fluitenden loktoon.

Zijn de menschen niet uitgepraat over de vraatzucht van den mol, de Zijdestaart doet in deze hebberigheid voor hem niet onder; hij eet per dag ongeveer zooveel als hij zelf weegt. Als hij zich aan bessen te goed heeft gedaan, gaat hij in den naastbijzijnden boom zitten uitblazen, van den vermoeienden arbeid, en zoodra hij weer honger krijgt, wat trouwens zeer spoedig het geval is, valt hij weer aan. Zijn luie aard belet hem, met volle maag weg te vliegen. Ook insecten versmaadt hij, zoo als we gezien hebben, niet.

Lang heeft het geduurd, voor men iets afwist van nestbouw of eieren van den Zijdestaart. Zeker

is het echter, dat hij hier niet nestelt. In zijn „heimat” nestelt hij in dennen en sparren, en begint reeds in Februari en Maart te broeden.

In gevangen staat kan men hem best in 't leven houden, mits men hem maar een groote, wijde kooi geeft, op een koele plaats. In N° 13 van den 3^{en} jaargang van „*de Phuingraaf*,” deelt de Heer Raemaekers mede, dat hij een pestvogel met Sluis' voeder in 't leven houdt, en bovendien hem een dagelijksch rantsoen van pl.m. 25 meelwormen toedient. Probeer ook maar eens hem wat insecten en bessen te geven.

Aan zijn gezang zal men niet veel hebben.

Steenwijk. Maart 1901.

J. GODEFROY JR.

BIJSCHRIFT.

Dezer dagen kreeg ik er weer een gestuurd uit Bussum. 't Was geen appelvink, zooals de zender vermoedde, er schijnen er dit jaar meer te zijn, dan verleden jaar. De heer Liefstink meldt mij, dat hij ze in Groningen in tuintjes tusschen de huizen heeft gezien. Laat toch niemand deze prachtige en makke dieren schieten. Waar ze met rust gelaten worden, blijven ze eenige dagen toeven en dan heb je voor je later leven meer aan de herinnering, van ze een paar maal te hebben waargenomen, dan aan 't bezit van een min of meer slecht opgezet exemplaar. Onze groote musea en bekende verzamelaars begeeren er niet meer; die hebben er genoeg. De wetenschap is al gediend met nauwkeurige berichten omtrent talrijkheid en datum van verschijning en waarnemingen omtrent zang en leefwijze.

Vele worden het slachtoffer van lijsterstrikken. Tien jaar geleden heb ik er op Texel een gehad, die in een lijsterboogje was gevangen. Wij haalden hem in school en ik herinner me nog met genoegen hoe we op koude wintermorgens „rooie apen” voor hem gingen plukken. Rooie apen zijn de vruchten van de Meidoorn; lijsterbessen zijn in December op Texel niet meer te krijgen: die worden alle opgebruikt door de lijstervangers.

Onze vogel verslond groote hoeveelheden van die vruchten. Hij was zeer mak en woonde met onverdeeld genoegen alle lessen bij. En als hij van tijd tot tijd zijn heerlijken lokroep liet hooren, dan gleed er een zonnestraaltje door 't schoollokaal, waar we het trouwens nooit somber of onvriendelijk hadden. Ik zal dat geluid nooit vergeten. Het was lang gerek, hoog zilverrein, heel even zacht vibreerend. De kinderen hielden altijd den adem in, zoolang het duurde.

Vele menschen weten niet, dat vlaamsche gaaien, roeken en kraaien er een dergelijk fraai tevredenheidsroepje op na houden.

J. P. T.

Wespen in rietstengels.

In uw interessant stuk „Vacantie herinneringen,” vraagt u met het oog op uw Trypoxylonlarven, hoe de onderste larven, die toch het oudst zijn, aan hun gevangenis zullen kunnen ontsnappen. Een dezer dagen las ik in „Das Geistesleben der Thiere” van Büchner iets dergelijks van *Xylocopa violacea*. Hij zegt van deze bijensoort ongeveer het volgende: Met behulp van haar sterke kaken graaft zij in oud hout en balken, lange, mooi gladgemaakte gangen, die ze door schotjes uit het afval van hout, dat met een soort lijm verbonden wordt, in ruimten verdeelt, die op cellen lijken. De onderste cel wordt door middel van een gang met de buitenwereld verbonden. (Deze gang is van de cel natuurlijk weer door een houtlaagje gescheiden). Daar nu hier (evenals bij de Trypoxylon) in de onderste cel het eerste ei gelegd is, zoodat de bewoner hiervan het eerst zijn cel verlaat, behoeft vervolgens elk hooger liggende insect, om vrij te komen, alleen maar de dunne scheiding, tusschen haar eigen cel en die van haar benedenbuurman, door te bijten. Zou het zoo ook niet met deze wespennesten gesteld kunnen zijn? Het lijkt me wel het waarschijnlijkst.

Leeuwarden.

I. MESDAG.